

PÁTRÁNÍ PO PŮVODU PSYCHOSOMATICKÉHO MYŠLENÍ V DÍLE GEORGA GRODDECKA.

Petr Kolář (*)

ABSTRAKT:

Psychosomatické myšlení, jehož hlavním motivem je návrat k chápání zdraví a nemoci v biopsychosociálních souvislostech, se formovalo na přelomu 19. a 20. století na území nynějšího Německa a Rakouska. Zásadním dílem k tomu přispěli zastánci různých psychoanalytických směrů, především Sigmund Freud, Alfred Adler a Georg Groddeck, jehož život a svérázné myšlení jsou náplní tohoto článku. Jeho hlavním posláním bylo odmítnutí dualismu těla a duše při léčení somatických a psychických chorob, k čemuž mu sloužilo tajemné “Ono“, zaštiťující oba tyto pojmy vztahující se k lidské bytosti. Georg Groddeck jako nepřímý žák Sigmunda Freuda obohatil psychoanalýzu o jeden velmi důležitý koncept. Nicméně svým vytrvalým bojem za psychosomatickou jednotu a použití psychoanalýzy při léčbě somatických onemocnění postupně ztratil přízeň psychoanalytických kruhů a jeho dílo upadlo v zapomnění. Ve druhé polovině 20. století je znovuobjeveno Groddeckovo dílo v SRN a záhy také doceněna jeho důležitost při formování psychosomatického myšlení. V následujícím textu bude Georg Groddeck představen a jeho dílo bude uvedeno do filosoficko-historického kontextu. Dále bude také stručně zhodnocen jeho vliv na známé zástupce psychoanalytického hnutí v první polovině 20. století a na současné psychosomatické myšlení.

KLÍČOVÁ SLOVA: Georg Groddeck, Ono, Sigmund Freud, psychosomatické myšlení, psychoanalýza.

ABSTRACT

The return to the biopsychosocial model of illness and health is the main motive of psychosomatic thinking, which was formed at the turn of the 20th century in Europe. Various representatives of psychoanalysis contributed to this process. Sigmund Freud, Alfred Adler, and Georg Groddeck, whose life and peculiar thinking are the main focus of this paper, were the most important contributors. The rejection of dualism of body and soul in the treatment of somatic and mental illnesses is Groddeck's main mission. His fundamental concept is the mysterious “It,” which unites both body and soul in one entity. Even Freud was fond of him; on top of that, he adopted, revised, and incorporated Groddeck's fundamental concept into the structural model of the mind. However, with his relentless struggle for psychosomatic unity and the use of psychoanalysis in the treatment of somatic diseases, Groddeck lost Freud's favor and his work fell into oblivion. It was in the second half of the 20th century when Groddeck was rediscovered in Germany and later valued as a key thinker for the formation of psychosomatic medicine. This paper presents Groddeck's life and his thinking and evaluates his influence on well-known representatives of the psychoanalytic movement in the first half of the 20th century and his impact on today's psychosomatic thinking.

KEYWORDS: Georg Groddeck, It, Sigmund Freud, psychosomatic thinking, psychoanalysis.

RESUMEN.

El pensamiento psicósomático, cuyo principal motivo es el regreso a la comprensión de la salud y la enfermedad en contextos biopsicosociales, se formó a finales del siglo XIX y principios del siglo XX en los territorios de la actual Alemania y Austria. Contribuyeron de manera fundamental a esto los defensores de diversas corrientes psicoanalíticas, principalmente Sigmund Freud, Alfred Adler y Georg Groddeck, cuya vida y pensamiento peculiar son el tema de este artículo. Su principal misión fue la negación del dualismo

cuerpo-alma en el tratamiento de enfermedades somáticas y psíquicas, para lo cual utilizaba el enigmático “Ello”, que englobaba ambos conceptos relacionados con el ser humano. Georg Groddeck, como discípulo indirecto de Sigmund Freud, enriqueció el psicoanálisis con un concepto muy importante. Sin embargo, debido a su lucha constante por la unidad psicosomática y el uso del psicoanálisis en el tratamiento de enfermedades somáticas, gradualmente perdió el favor de los círculos psicoanalíticos y su obra cayó en el olvido. En la segunda mitad del siglo XX, la obra de Groddeck fue redescubierta en la RFA y pronto se reconoció su importancia en la formación del pensamiento psicosomático. En el texto siguiente se presentará a Georg Groddeck y se situará su obra en un contexto filosófico-histórico. Además, se evaluará brevemente su influencia en representantes destacados del movimiento psicoanalítico en la primera mitad del siglo XX y en el pensamiento psicosomático contemporáneo.

PALABRAS CLAVE: Georg Groddeck, Ello, Sigmund Freud, pensamiento psicosomático, psicoanálisis.

Z antických filosofů, kteří se zabývali otázkami duše (řec. psyché) a těla (řec. soma), je pro vývoj psychosomatického myšlení nejdůležitější Aristotelés (385 př. n. l. – 323 př. n. l.). Svým spisem O duši se dle překladatele a znalce Aristotela Antonína Kříže stal zakladatelem psychologie (Kříž in Aristotelés, 1996). Některé aspekty Aristotelova vnímání těla a duše nicméně přežívají spíše v dnešním psychosomatickém myšlení než v psychologii. Dle Aristotela je totiž duše bezprostředně propojená s tělem: “Proto se také nemůžeme tázati, je-li duše a tělo jedno, jako se netázeme, zda vosk a jeho tvar a vůbec zda látka každé věci a to, co je z ní vytvořeno, jsou jedno.” (Aristotelés, 1996, str. 51). Ze své podstaty šlo o psychosomatické myšlení: “Není tedy pochyb o tom, že duši nebo některé její části, je-li přirozeně dělitelná, nelze oddělit od těla.” (Aristotelés, 1996, str. 52). Tato tradice vnímání jednoty těla a duše se zachovala v různých podobách, převážně v řeckém a německém jazykovém prostředí (Komárek, 2015). Pro evropskou středověkou i renesanční vědu se stalo Aristotelovo dílo standardním učebním a výzkumným textem. Kvalitní překlady byly dostupné až začátkem renesance a společně s vynálezem knihtisku v 15. století se jeho dílo významně zpřístupnilo. Znalost jeho textů byla běžnou průpravou jak přírodních filosofů, tak lékařů. Jako reprezentant této doby nám poslouží renesanční nebo pozdně středověký alchymista a lékař Paracelsus (1493–1541). Ten kladl důraz na zkušenost a hledání duchovní síly v materiálním světě. Nejzřetelnější psychosomatický aspekt Paracelsova lékařství je “ens spirituale” (od “spiritus“, lat. duch), jedna z pěti příčin nemocí, která měla zásadní vliv na zdraví člověka. Paracelsovo dílo získalo své příznivce mezi vitalisticky orientovanými mysliteli, které spojoval vzdor vůči mechanicismu 18. století (Rádl, 2006). Do této linie lze zařadit také J. W. Goetha (1782–1832), jehož myšlení obnáší vitalistické aspekty a zároveň je známo, že se Goethe intenzivně zabýval studiem Paracelsova díla (Petiška in Goethe, 1973).¹

Tato dlouhá tradice celostního vnímání lidské bytosti poskytla na přelomu 19. a 20. století myšlenkové podhoubí pro formování psychosomatické medicíny. Významnou roli sehrál v tomto procesu německý lékař Georg Groddeck (1866–1934), jehož nejvyšším posláním bylo právě popření dualismu, který dominoval v tehdejší medicíně a psychologii. Jeho stěžejní pojem “Ono” (něm. Es) reprezentuje spojení duše a těla v jednu všemocnou a tajemnou sílu. Danzer (1992) i sám Groddeck (1970) vidí podobnosti mezi touto silou a Aristotelovou “entelechií“, jakožto “[účelnou činností], která pracuje k dovršení a udržení bytosti svého druhu” (Kříž in Aristotelés, 1996, str. 183). Patrný je i vliv ostatních výše zmíněných myslitelů, což z Groddecka dělá pokračovatele této tradice. Navíc tvoří “Ono” (lat. Id), v pozměněné obsahové formě, jeden z pilířů Freudova strukturálního modelu lidské psychiky (Danzer, 1992).

Georg Groddeck, označovaný některými autory za “otce psychosomatiky” (Will, 1984; Häfner, 1994; Goddemeier 2009, 2014), používal ve své lékařské praxi přístupy klasické psychoanalýzy a lázeňské metody léčby somatických onemocnění (masáže, koupele, diety). Tímto nevšedním spojením vznikl velmi osobitý přístup k pacientům orientovaný na jejich tělesné a zároveň psychické potíže (Goddemeier, 2009). Jeho svérázný způsob lékařské praxe a navazující teoretické dílo nikdy nepatřily k hlavnímu myšlenkovému proudu. To bylo zapříčiněno mimo jiné Groddeckovým odmítavým vztahem vůči tehdejšímu vědeckému myšlení a vědecké metodě, který se projevil v charakteru jeho díla. Dalším důvodem, který byl rovněž

nepríznivý pro přežití jeho myšlenek, je ten, že nepřijímal žáky ani nevyučoval na žádné univerzitě (Danzer, 1992). Tyto aspekty jeho práce a mnoho dalších souvislostí, včetně druhé světové války, způsobily zapadnutí Groddeckových myšlenek. Od jeho smrti v roce 1934 to trvalo až do roku 1961, než došlo k opětovnému vydání jeho díla v SRN, k čemuž dal impulz anglický autor Lawrence Durrell (Will, 1984).

FILOSOFICKO-HISTORICKÝ KONTEXT

Georg Groddeck se narodil roku 1866 v Bad Kösen, což je malé lázeňské městečko s vinicemi poblíž Lipska. Důležitým milníkem jeho života bylo studium medicíny na berlínské Friedrich-Wilhelms Universität (1885–1889). V rámci studia navštěvoval již tehdy slavnou univerzitní kliniku a nejstarší berlínskou nemocnici Charité. Na univerzitě se Groddeck seznámil s profesorem Ernstem Schweningerem (1850–1924), což mělo zásadní vliv na formování jeho lékařské praxe. Groddeck u něj absolvoval doktorské studium a poté u něj pracoval jako asistent. Schweninger byl profesorem dermatologie, známý především jako osobní lékař říšského kancléře Otto von Bismarcka. Kládl velký důraz na individuální zacházení s pacienty a v jeho lékařské praxi dominovaly speciální diety, masáže a lázeňské koupele. Na lékařské fakultě v té době působil také známý lékař a vědec Rudolf Virchow (1821–1902), který údajně intenzivně proti Schweningerovi intrikoval (Will, 1984).

Jakmile se Groddeck po studiu osamostatňuje jako lékař, přebírá část Schweningerovy mezinárodní klientely a roku 1900 otevírá soukromé sanatorium Marienhöhe v Baden-Badenu. V tomto období údajně studuje texty Friedricha Nietzscheho, což má velký dopad na formování jeho myšlenek, které začne za pár let formulovat při veřejných přednáškách, diskusích a v monografiích. V roce 1909 přijímá do sanatoria pacientku slečnu G., ta mu svými symptomy a způsobem chování otevírá bránu do světa tehdejší psychologie. Groddeck si všímá velmi silných psychických jevů, které ovlivňují průběh léčby a také její úspěšnost. Zpočátku tyto jevy nezávisle na Freudovi, s jehož teoriemi se seznámí až o pár let později, popisuje jako “dění přenosu” (něm. Übertragungsgeschehen), “symbolizace” a “asociace se sexuálními obsahy” (Danzer, 1992). V té době vnímá Freuda spíše okrajově, a dokonce se k psychoanalýze v jedné ze svých raných publikací vyjadřuje negativně (Groddeck, 1913). Nicméně zkušenosti z léčby pacientky slečny G. významně ovlivňují jeho myšlení a také způsob léčby. Začíná se orientovat na psychické jevy, ale pořád zůstává věrný individuálním dietám a lázeňským metodám. V roce 1913 čte Groddeck Freudův Výklad snů a Psychopatologii všedního života. Po zkušenostech z léčby slečny G. ihned přejímá psychoanalytickou terminologii a stěžejní myšlenky Freudova topografického modelu lidské psychiky, na který se po zbytek svého života odkazuje. Zůstává však věrný svým metodám léčby a veškeré získané vědomosti transformuje dle svých zkušeností a pozorování z praxe primárně somaticky orientovaného všeobecného lékaře (Lewinter, 1990). Tuto asimilaci psychoanalytického myšlení a terminologie označuje Will (1984) jako Groddeckův “psychoanalytický převrat”. V roce 1917 zahajuje Groddeck korespondenci s Freudem, tím začíná velmi produktivní perioda jeho života, trávající zhruba 7 let (Danzer, 1992).

STĚŽEJNÍ POJEM “ONO“

Mezi významné osobnosti, které Groddecka ovlivnily, patřil také Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832). Četba jeho knih, a především báseň Im ersten Beinhaus, podnítila Groddecka k převzetí pojmu “Gottnatur“, který používal ve svých textech do roku 1917.

“Was kann der Mensch im Leben mehr gewinnen
als daß sich Gottnatur ihm offenbare:

Wie sie das Feste läßt zu Geist verrinnen,
wie sie das Geistgezeugte fest bewahre.”²

(část básně Im ersten Beinhaus jak ji cituje Lewinter, 1990, str. 16)

V tomto raném období (do r. 1917) byl pro Groddeckovo myšlení typický panteismus, který se projevuje voláním po spojení s “Gottnatur” a dosažením sounáležitosti s celým vesmírem. V roce 1909 byla publikována

Groddeckova kniha s názvem *Hin zu Gottnatur*, ve které tyto panteistické myšlenky kulminují (Danzer, 1992). Neubauer označuje Goethovo bádání jako poetickou vědu a popisuje jeho básnického génia tak, že “dokázal slovy zpodobnit mnohotvárnost a proměnlivost živé přírody” (Neubauer in Pleštil, 2006, str. 17). Podobně Danzer popisuje Groddeckovu léčbu interpretující symptomy jako poetickou medicínu, která “vždy směřuje k subjektivní skutečnosti a uznává ji jako jeviště vzniku nemoci nebo zlepšení...” (Danzer, 2010, str. 59). Vzhledem k patrnému důrazu na proměnlivost a dynamické vnímání zdraví a nemoci u obou autorů lze považovat Groddeckovu poetickou medicínu jako jednu z disciplín Goethovy poetické vědy a upozornit tak na vliv, který měl Goethe na Groddeckovo myšlení. Na “*Gottnatur*” obsahově navazuje pojem “*Ono*” (něm. *das Es*), který se objevuje již v prvním dopise Freudovi z roku 1917 (Lewinter, 1990). V průběhu dalšího vývoje se Groddeck distancuje od původního panteismu a soustředí se pouze na individuum a jeho “*Ono*“. V roce 1923 vychází kniha *Das Buch vom Es*, která popisuje Groddeckovy zkušenosti s použitím psychoanalýzy pro léčbu somatických onemocnění formou dopisů psaných fiktivní přítelkyni (Danzer, 1992). Při čtení je třeba mít na paměti vlastnosti básnického génia, jak jej popisuje Neubauer: “Básnický génius je mocný řečí, neboť propůjčuje moc nad mocí slov. Básník jejich vlivu nepodléhá; na rozdíl od vědců či myslitelů [...] není uhranut obsahem pojmů, významem výrazů, vžitým užitím názvů a nedá se ani svést jazykovými zvyky, ani oklamat významovým sdružením slov a jejich citovým zabarvením. Dokáže však těchto mocných vlivů účinně používat” (Neubauer in Pleštil, 2006, str. 17). Podle Lewintera (1990) se v této knize prolínají tři myšlenkové proudy. První proud vychází zcela z Freudova topografického modelu. Druhý proud tvoří Groddeckovy komentáře, myšlenky a rozšíření Freudovy psychoanalýzy. A třetí proud je autoanalýza Georga Groddecka. S nejednoznačnými popisy záhadné síly “*Ono*” se prolínají teoretické úvahy a pojmy (tehdejší) psychoanalýzy (např. Oidipovský komplex, přenos, odpor, vytěsnění, a další), které se ale často vztahují na tělesné procesy a somatická onemocnění. Groddeck je již od svých analytických prvopočátků se slečnou G. přesvědčen, že je nutné používat metody psychoanalýzy k léčbě psychických a také somatických onemocnění. Tyto kategorie jsou pro něj ze své podstaty nesmyslné, jelikož pro “*Ono*” neexistují rozdíly mezi psychickým a fyzickým. Pokud se tedy pomocí psychoanalýzy podaří “*Ono*” ovlivnit, může to vést jak k vyléčení psychických, tak somatických nemocí (Groddeck, 1923).

GRODDECK A FREUD

Groddeck ve svém díle stále zdůrazňuje dva základní psychické procesy, které je nutné poznat, pokud je cílem lékařovy terapie ovlivnit “*Ono*“. Jsou to “přenos” a “odpor“. Tím prokazuje svoji příslušnost k psychoanalytickému hnutí, což vede k pochopitelným sympatiím Sigmunda Freuda v počátcích jejich korespondenčního kontaktu (r. 1917) (Will, 1984). Hlavním tématem dopisů mezi Freudem a Groddeckem je vztah duše a těla, nevědomí a “*Ono*“. Groddeck zdůrazňuje nutnost popření dualistického vnímání člověka, rozlišování nemocí na tělesné a duševní a navrhuje Freudovi rozšíření pojmu nevědomí do širší pojmu “*Ono*“. Freud se zajímá o Groddeckův způsob myšlení a jeho kazuistiky. Groddeckovo tajemné “*Ono*” je pro Freuda dokonce tak zajímavé, že tento pojem zahrnuje do svých nových teorií (Groddeck, Freud 1974). S odstupem několika měsíců po vydání Groddeckovy knihy *Das Buch vom Es* publikuje článek *Ego a Id* (něm. *Das Ich und das Es*), kterým předkládá strukturální model lidské psychiky. Jak již z názvu publikace plyne, základní pilíře tohoto modelu jsou pojmy “*Já*” (lat. *Ego*, něm. *Ich*) a “*Ono*” (lat. *Id*, něm. *Es*) (Freud, 1923).

Rozdílů mezi Freudovým a Groddeckovým “*Ono*” je několik, v rámci této publikace uvedu jen ty nejdůležitější. Pro Groddecka bylo “*Ono*” základním kamenem a stále přítomným hlavním principem, ze kterého vše ostatní odvozoval. Pro Freuda to byl jeden z důležitých konceptů, rozšiřující obsáhlou psychoanalytickou teorii. Obsahově se pojmy u těchto autorů lišily především svým polem působnosti. Freud strukturálním modelem doplnil psychické procesy vědomé, nevědomé a předvědomé: “*Nadja, Já a Ono* [lat. *Ego, Id, Superego*] jsou tedy tři říše, území, provincie, v něž rozkládáme duševní aparát člověka” (Freud, 1933, str. 61.). Groddeck donucen k srozumitelnější definici o pár let později popisuje svůj pojem “*Ono*” těmito slovy: “*Individuální Ono člověka obsahuje Vědomí a Předvědomí a Nevědomí, Tělesné a Duševní, Já a Pudy*” (zápis Groddeckovy přednášky z Mezinárodního psychoanalytického kongresu v Bad Homburgu z roku 1925, jak jej cituje Will, 1984, str. 133, překlad autora). Rozdíl je tedy především v tom, že Freud popisuje

“Ono” ve vztahu k “Já” a “Nadjá” jakožto části duševního aparátu člověka³, kdežto Groddeck chápe “Ono” jako pojem zahrnující tělo i celou duši. S tím souvisí Groddeckova výtka (Groddeck, Freud 1974) týkající se zodpovědnosti “Já” za pohyby svalů a orgánů, kterou této oblasti duševního aparátu člověka připisuje Freud. Podle Groddecka mají orgány, tkáně a jednotlivé buňky svoje vlastní vědomí a “Ono“, není proto možné, aby byly centrálně ovládnuty z oblasti “Já” (Will, 1984). Odlišný obsah tohoto pojmu má také dopad na efekt psychoanalytické terapie, který je dle Groddecka celostní, jelikož se ovlivněním “Ono” dosáhne změn na psychické i somatické úrovni. Kdežto Freudova psychoanalýza zůstává z pragmatických důvodů v oblasti psychických procesů. Nedílnou charakteristikou Groddeckova pojmu “Ono” je účelovost a směřování k určitému cíli (Danzer, 1992), což poukazuje na spříznění s Aristotelovým pojmem “entelechie” a také s individuální psychologií Alfreda Adlera. Freud ve svých textech z let 1923 a 1933 nepřisuzuje pojmu “Ono” účelovost a jeho psychoanalýza se soustředí spíše na kauzální souvislosti. Podle Willa (1984) lze Groddeckovo “Ono” najít spíše ve Freudově teorii pudů a v konceptu libida než v jeho strukturálním modelu psychiky.

Jak ve svém původním textu z roku 1923, tak v doplňujícím vydání přednášek z roku 1933 Freud připisuje autorství pojmu “Ono” Nietzschevi (Freud, 1923, 1933). Což je částečně v souladu s Groddeckovým (1970) odkazem na Nietzscheho, jehož texty mu byly určitou inspirací. Nicméně obsáhlost a propracovanost pojmu “Ono” v Groddeckově díle nelze odvozovat pouze z vlivu jednoho autora. Navíc Nietzsche pojem “Ono” nepoužíval ve svém díle systematicky, nýbrž ojediněle, konkrétně v knize Mimo dobro a zlo (Will, 1984): “Pokud jde o pověru logiků: chci neúnavně a stále znovu zdůrazňovat jeden drobný stručný fakt, který tito pověřivci neradi přiznávají - totiž že myšlenka přichází, když chce ‘ona’, a ne když chci ‘já’; takže je falšování faktického stavu věci, řekne-li se: subjekt ‘já’ je podmínkou predikátu ‘myslím’. Ono myslí: že je však ‘ono’ právě tím starým slavným ‘já’, je mírně řečeno pouhá domněnka, tvrzení, především tedy žádná ‘bezprostřední jistota’.” (Nietzsche, 1996, str. 22). Nelze říci, že Groddeck s použitím tohoto pojmu ve Freudově Ego a Id nesouhlasil. Nenárokoval si jeho autorství, nicméně přímý souhlas v korespondenci nepadl. Publikace textu vyvol

POLE GRODDECKOVY PŮSOBNOSTI

Přestože o Groddeckovo dílo nebyl takový zájem, jako tomu bylo u jeho slavnějších souputníků, historický výzkum odhaluje velký dopad na některé myšlenkové proudy psychoanalýzy. O jeho vlivu na Freuda nelze pochybovat, přestože jde pouze o jeden pojem, jehož obsah byl od toho původního značně odlišný. Jeden z mála Groddeckových příznivců, který se stal dokonce jeho pacientem a blízkým přítelem, byl Sándor Ferenczi (1873–1933). V letech 1921 až 1923 pobýval Ferenczi v sanatoriu Marienhöhe v Baden-Badenu devětkrát. Náplní těchto návštěv byla relaxace a vzájemné analýzy (Poster et al., 2016). Jejich kontakt zprostředkoval Freud, jelikož se Ferenczi jako jediný z psychoanalytického hnutí v té době zabýval psychosomatickými otázkami (Will, 1984). Podle Fromma (1935) lze vývoji Ferencziho teorií ve 20. letech 19. století porozumět pouze s přihlédnutím k obrovskému vlivu, který na něj měl Georg Groddeck. Will (1984) vidí podobnost mezi pojmem “Ono” a Ferencziho pojmem “Bios“. Obě síly dávají formu celému organismu a zároveň umožňují kontakt s okolním světem. Od Ferencziho vede přímá linie k dalšímu známému původem maďarskému psychoanalytikovi, Michaelovi Balintovi (1896–1970). Will (1984) píše v této souvislosti o tradici psychosomatické medicíny, která se odvíjí od Groddecka a Ferencziho směrem k Balintovi a dále.

Groddeck byl dle studie Hristevy a Postera (2013) první, kdo upřednostňoval mateřskou perspektivu v psychoanalýze. Již v knize *Das Buch vom Es* se vyskytují nesčetné odkazy na vztah mezi matkou a dítětem a na proces separace. Tyto události jsou podle Groddecka velmi důležité a ovlivňují pozdější vývoj jedince. Také hrají centrální roli v léčebném procesu. Freud hledá falické symboly a soustředí se na vývoj dítěte v období Oidipova komplexu, jehož stěžejní část je rivalství s otcovskou postavou. Groddeck pracuje na symbolické rovině s ženským tělem a mateřstvím, soustředí se převážně na období před Oidipovským komplexem. Důraz na mateřskou postavu v rámci vývoje a ve vztahu pacienta s lékařem od Groddecka převzal již zmíněný Ferenczi, z mladší generace pak Karen Horney (1885–1952) a Frieda Fromm-Reichmann (1889–1957). Skrze tyto významné osobnosti jeho myšlení ovlivnilo další generace psychoanalytiků a psychoterapeutů (Hristeva, Poster, 2013).

GRODDECK V ČESKÉM PROSTŘEDÍ.

“Georg Groddeck (1866–1943), jehož Es, souhrnné označení pro všechny nevědomé procesy v organismu, má svou vlastní vůli nezávislou na vědomém Já (Ich), je nevypočitatelné a svévolné a disponuje nejen vůlí k moci, ale někdy i vůlí k nemoci a k tomuto cíli rigorózně využívá všech dostupných prostředků, od bakterií až po bitvy...” (Komárek, 2015, str. 25). Takto nabádá čtenáře Stanislav Komárek k zájmu o Groddecka a přikládá vyčerpávající seznam cizojazyčné literatury k dalšímu studiu. Tímto bohužel končí výčet českých autorů, kteří se o tohoto německého lékaře a myslitele zajímají, nebo jej ve svých textech citují. Groddeckovo jméno se ještě párkrát vynoří v knize Bašteckého, Šavlíka a Šimka (1993), bohužel ale již bez odkazu na jakékoliv jeho dílo. Další publikace dostupná českému čtenáři je přeložené pojednání o psychosomatice od Gerharda Danzera (2010), který komentuje Groddeckovo myšlení i v jiných textech (Danzer, 1992). To už se dostáváme k tematické cizojazyčné literatuře. Bylo publikováno velké množství sekundární literatury (Georg Groddeck-Gesellschaft e. V., 2020) a Groddeckovo dílo vychází v nových vydáních převážně v německém jazyce, ale také v angličtině a v dalších světových jazycích. Za tyto aktivity je z velké části zodpovědná v roce 1986 založená Georg Groddeck Gesellschaft. Českého překladu se nedostalo ani jednomu Groddeckovu textu.

GEORG GRODDECK V KONTEXTU SOUČASNÉHO PSYCHOSOMATICKÉHO MYŠLENÍ.

Již při povrchových studiích se vynořují zajímavé souvislosti mezi dílem Georga Groddecka a ostatními významnými autory (Ferenczi, Horney, Fromm-Reichman a další). Studium těchto souvislostí dopomáhá k pochopení vývoje myšlenkových směrů psychoanalytického hnutí, na kterých jsou založené mnohé psychoterapeutické směry. Ty jsou současně jediným zbytkem poetické medicíny a pokračovatelem celostní medicíny (obě oblasti intenzivně rozvíjel Georg Groddeck za svého života), která má kořeny v antické filosofii. Důkazem budiž jedna z rolí části psychoterapeutů (v závislosti na psychoterapeutickém směru) jakožto interpretů pacientova životního příběhu, který zahrnuje psychické a somatické události, často lépe vyjádřitelné básnickou metaforou než termíny technicistní medicíny (Danzer, 2010). Lokálním příkladem může být metafora “rodina jako sociální děloha” rodinných terapeutů psychosomatických poruch Ludmily Trapkové a Vladislava Chvály (Trapková, Chvála, 2009), která svou nápaditostí a prací s jazykem připomíná básnického génia výše zmíněných autorů. Další dopady díla Georga Groddecka lze spatřit v biopsychosociálním modelu (Engel, 1977), který předpokládá rovnocenný podíl biologické, psychologické a sociální vrstvy při vzniku nemoci. To je plně v souladu s Groddeckovým široce vymezeným pojmem “Ono“, jež se vždy podílelo na všech tělesných a duševních procesech, včetně onemocnění člověka a jeho uzdravení. Groddeck předběhl dobu také tím, že kombinoval mnoho léčebných metod, od koupelí a masáží, přes diety, až po výklad snů a psychoanalýzu. Vzhledem k jeho již zmíněnému negativnímu přístupu k systematickému rozšiřování svých teorií se nevyvinula žádná konzistentní skupina následovatelů ani specifická psychoterapeutická škola nebo směr psychosomatické medicíny, který by jeho teorie a praktické postupy kontinuálně šířil a dále rozvíjel. Willem (1984) nastíněná myšlenková návaznost Groddeck-Ferenczi-Balint by si zasloužila podrobnější analýzu styčných bodů, což bude společně s výzkumem Groddeckova dopadu na dnešní psychosomatickou medicínu součástí dalšího výzkumu autora.

REFERENCE

1. ARISTOTELÉS. O duši (3. vydání). 1996, Přel. A. Kříž (ed). Praha: Petr Rezek.
2. BAŠTECKÝ, J., ŠAVLÍK, J., ŠIMEK, J. Psychosomatická medicína. 1993, Praha: Grada.
3. DANZER, G. Der wilde Analytiker: Georg Groddeck und die Entdeckung der Psychosomatik. 1992, München: Kösel.
4. DANZER, G. Psychosomatika. Celostný pohled na zdraví těla i duše (2. vydání). 2010, Praha: Portál.
5. ENGEL, G. L. The need for a new medical model: a challenge for biomedicine. 1977, Science 196, 129–136.
6. FREUD, S. Das Ich und das Es. 1923; Ditzinger: Reclam, 2013.
7. FREUD, S. Nová řada přednášek k úvodu do psychoanalýzy. Patnáctá kniha. 1933, Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1997.

8. FROMM, E. Die gesellschaftliche Bedingtheit der psychoanalytischen Therapie. 1935; Zeitschrift für Sozialforschung 4, 365–396.
9. GEORG GRODDECK-GESELLSCHAFT E. V. (2020) [online]. [cit. 23.07.2020]. Dostupné z: <http://www.georg-groddeck.de/de/Sekundaeres/index.php>
10. GODDEMEIER, CH. Georg Groddeck “Fanatiker der Heilkunst“. Deutsches Ärzteblatt, 2009. Heft 6, 262-263.
11. GODDEMEIER, CH. Franz Alexander: Auf dem Weg zur Psychosomatik. Deutsches Ärzteblatt, 2014, Heft 4, 168-169.
12. GRODDECK, G. Das Buch vom Es. Psychoanalytische Briefe an eine Freundin (3. vydání). 1923; Frankfurt am Main: Ullstein Sachbuch, 1990.
13. GRODDECK, G., NASAMECU. Natura sanat, medicus curat. Der gesunde und kranke Mensch gemeinverständlich dargestellt. 1913. Leipzig: S. Hirzel.
14. GRODDECK, G. Der Mensch und sein Es. Briefe, Aufsätze, Biographisches. M. Honegger (ed). 1970. Wiesbaden: Limes.
15. GRODDECK, G., FREUD, S. Briefe über das Es. M. Honegger (ed). 1994. Wiesbaden: Kindler Taschenbücher.
16. HÄFNER, S. Georg Groddeck — Vater der Psychosomatik. 1994, Zeitschrift für Psychosomatische Medizin und Psychoanalyse, Vol. 40, No. 3, 249-265.
17. KOMÁREK, S. Tělo, duše a jejich spasení. Kapitoly o moci, nemoci a psychosomatice. 2015, Praha: Academia.
18. LEWINTER, R. Georg Groddeck. Studien zu Leben und Werk. 1990, Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
19. NIETZSCHE, F. Mimo dobro a zlo. Předehra k filosofii budoucnosti. 1996, Český Těšín: Aurora.
20. PLEŠTIL, D. Okem ducha. Živá příroda v přírodovědných spisech Johanna Wolfganga Goetha. 2006, Praha: OIKÚMENÉ.
21. POSTER, M., F., HRISTEVA, G., GIEFER, M. Georg Groddeck: “The pinch of pepper” of psychoanalysis. 2016, The American Journal of Psychoanalysis, 76, 161–182.
22. POSTER, M., F., HRISTEVA, G. Georg Groddeck’s maternal turn: Its evolution and influence on early psychoanalysts. 2013, The American Journal of Psychoanalysis, 73, 228–253.
23. RÁDL, E. Dějiny biologických teorií novověku I. – II. 2006, Praha: Academia.
24. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V. Rodinná terapie psychosomatických poruch. Rodina jako sociální děloha (2. vydání). 2017, Praha: Portál.
25. WILL, H. Die Geburt der Psychosomatik. Georg Groddeck, der Mensch und Wissenschaftler. 1984. München; Wien; Baltimore: Urban und Schwarzenberg.

(*) **Petr Kolář**. Katedra filosofie a dějin přírodních věd. Přírodovědecká fakulta. Univerzita Karlova. Autor studoval biologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy a posléze molekulární biologii na drážďanské Technické univerzitě. Zkušenosti ze zahraničí mu dopomohly k bližšímu poznání německé kultury a k přehodnocení profesní orientace. Nyní se věnuje historicko-filosofickým aspektům psychosomatické medicíny na Katedře filosofie a dějin přírodních věd v rámci doktorského studia pod vedením prof. Stanislava Komárka.

e-mail: kolarpe@natur.cuni.cz

Publikováno v: PSYCHOSOM 2020; 18 (3-4) Petr Kolář: Pátrání po původu psychosomatického myšlení v díle Georga Groddecka. THE WORK OF GEORG GRODDECK, PSYCHOSOM 2020; 18 (3-4), PP.: 107- 116

Elektronická verze: <https://www.psychosom.cz/749-teorie-3-4-2020>

Volver a Artículos sobre Georg Groddeck
Volver a Newsletter-27-ALSF-ex-81

Notas al final

- 1.- Téma je v německojazyčné literatuře označováno jako „problém těla a duše“ (něm. Leib-Seele-Problem), kdežto v anglickojazyčné literatuře jako „problém těla a mysli“ (angl. mind-body problem). Vzhledem k citovaným zdrojům se autor přiklání k použití pojmu „duše“ (něm. Seele) i v situacích, kdy by se v aktuální diskusi nabízel pojem „mysl“ (angl. mind).
- 2.- Co více může člověk za života získat, než když mu Božská Příroda zjeví: jak nechá pevné duchem prolnout, jak zplozené duchem pevné uchová. (překlad autora).
- 3.- Vliv “Ono” na tělesné procesy naznačuje Freud pouze velmi skromně: “[Ono] na svém konci není ostře ohraničeno od oblasti somatické, ...” (Freud, 1933, str. 62)